

หลักคำเมืองภูเขียว: วาทกรรมการเมืองการปกครอง LakkhammueangPhukhiaw : Political discourse

อัญชลี รัตนธรรม¹

Anchalee Rattanatham

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมการเมืองการปกครองในกฎหมายโบราณอีสาน โดยศึกษาจากหลักคำเมืองภูเขียว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มิติที่ 3 วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากกฎหมายโบราณอีสานฉบับปริวรรตของ ชวนากร จันทนาเวช (2560) จำนวน 1 ฉบับคือหลักคำเมืองภูเขียว

ผลการวิจัยพบว่า หลักคำเมืองภูเขื่อนำเสนอวาทกรรมการเมืองการปกครองโดยสามารถแบ่งประเด็นได้ 9 ประเด็น ได้แก่ 1) การประพฤติปฏิบัติตนของผู้ปกครองผู้ใต้ปกครอง 2) กฎหมายที่บังคับใช้กับชนชั้นต่าง ๆ 3) การพิจารณาตัดสินคดีความ 4) การเสียค่าขึ้นโรงขึ้นศาล 5) การรักษาจารีตประเพณี 6) ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ 7) การใช้ภาษา 8) ปลุกฝังให้อนุรักษธรรมชาติ 9) การได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของผู้ปกครองผ่านตัวบทกฎหมายเพื่อครอบงำความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ โดยปลุกฝังให้คนในสังคมอยู่ในกรอบระเบียบที่วางไว้เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถควบคุมคนในสังคมได้ง่ายขึ้น จากชนชั้นปกครองที่ต้องการครอบงำผู้ใต้ปกครอง จะเห็นได้ว่าหลักคำเมืองภูเขียวไม่ได้ตราขึ้นมาเพียงแค่ว่าเพื่อควบคุมคนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของสังคมเท่านั้น แต่ยังตราขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้มีอำนาจในการเอื้อประโยชน์ให้กับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

คำสำคัญ: วาทกรรม การเมืองการปกครอง หลักคำเมืองภูเขียว

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Lecturer in the Department of General Education, Meajo University Phrae Campus, Meajo University, Thailand

Abstract

The research article aims to study discourse of ancient Eastern law by studying Northern Thai dialect of PhuKhiao. The result of this research presents 9 discourses of the research 1) the behavior of leader 2) the law for conducting other classes 3) the Consideration of lawsuit 4) the court fee 5) the protection of custom 6) the ethnic diversity 7) the usage of language 8) the education of the nature conservation 9) the influence from Eastern literature. This process presents the power of leader by statute in order to dominate the thought, the belief and the value which educate people in the society by controlling the regulation for the leader to control the society easily from the leader to the controlled.

Keywords: Discourse, Politics, LakkhammueangPhukhiaw

บทนำ

ในแต่ละสังคมจำเป็นต้องมีกฎหมาย เพื่อควบคุมคนในสังคมให้มีพฤติกรรมอยู่ในกรอบในระเบียบที่ถูกทำนองคลองธรรม เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยมีกฎหมายและจารีตเพื่อควบคุมคนในสังคมไม่ให้กระทำความผิด ในสังคมอีสานก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องตรากฎหมายขึ้นเพื่อควบคุมคนในสังคมให้อยู่ในกรอบบรรทัดฐานที่ถูกต้อง ในสมัยก่อนสังคมอีสานยังไม่มีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร จึงต้องอาศัยจารีตประเพณีเป็นบรรทัดฐานในการควบคุมคนในสังคมเพื่อสืบค้นและสันนิษฐานภูมิหลังทางสังคมได้อีกช่องทางหนึ่ง กฎหมายโบราณของภาคอีสาน นับว่าเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ของสังคมอย่างหนึ่ง ที่เป็นตัวเชื่อมคนในสังคม ให้อยู่ร่วมกันโดยปกติสุข

ทั้งนี้ จากเอกสารโบราณที่สำรวจพบว่า สังคมอีสานตรากฎหมายขึ้นใช้ โดยจารึกลงบนใบลาน วรรณ นันทจักร (2529) ดังที่กล่าวไว้ก่อนจะมีการปฏิรูปหัวเมืองและมณฑลในฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้ปรากฏเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งก่อนหน้านั้นอยู่แล้ว และมีข้อบัญญัติสำหรับยึดถือและปฏิบัติเกิดขึ้นแล้ว เช่นนี้ รูปแบบการเมืองการปกครองที่ทับซ้อนกันระหว่าง รัฐ และเมืองต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีการ

บูรณาการข้อบังคับ หรือข้อบัญญัติให้เหมาะสมแก่ชุมชนอยู่หลายประการ ซึ่งกฎหมายโบราณกลุ่มนี้สามารถระบุช่วงเวลาที่เรากฎหมายขึ้นในช่วงเวลาระหว่าง ปลายรัชกาลที่ 3 จนถึงต้นรัชกาลที่ 5 ในราชวงศ์จักรีของประเทศสยาม ภาษาที่ใช้ในกฎหมายหลักคำเป็นภาษาท้องถิ่น จารบอนเอกสารโบราณ มีลักษณะข้อบังคับเป็นแบบผสมผสานทั้งกฎหมายมหาชนที่บัญญัติขึ้นโดยรัฐและกฎหมายชุมชนที่อิงอยู่กับจารีตประเพณี สถานภาพทางสังคมที่พบในหลักคำสามารถจำแนกได้ 5 ช่วงชั้น คือ ราชตระกูล นักบวช ชุนนาง ไพร่พลเมือง และทาส ทำให้เกิดความเข้าใจในโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประวัติศาสตร์ของเมืองหัวเมืองหลายหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศสยามได้ สามารถนำมาอธิบายปัญหาบางประการที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองในภูมิภาค

นอกจากนี้ นิติลักษณ์ แก้วจันดี (2561) กล่าวว่ากฎหมายโบราณมีพัฒนาการต่อเนื่องเชื่อมโยงมาหลายยุคหลายสมัย มีแบบแผนที่เกิดการปรับปรุงตามกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตามระบบความเชื่อในชุมชน จารีตประเพณี ตลอดจนจนถึงการยอมรับในอำนาจของ “รัฐ” ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมชนบท ความหลากหลายในด้านชาติพันธุ์ทำให้การกำหนดกรอบการบังคับใช้กฎหมายมีเอกลักษณ์แตกต่างออกไปในแต่ละพื้นที่จากเดิมที่ผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ คือใช้ ผี เป็นกลไกการควบคุมสังคม จนเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทในสังคม จึงมีการปรับเปลี่ยนโดยนำหลักทางพระพุทธศาสนามาใช้เปรียบเทียบ และพัฒนามาจนถึงหลักการเมืองการปกครองที่เป็นลายลักษณ์อักษรการศึกษาและพยายามทำความเข้าใจในวิถีชุมชนในสังคมโบราณ เป็นสิ่งซึ่งต้องอิงอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และข้อมูลเรื่องพัฒนาการทางการเมืองการปกครองอยู่มาก

อย่างไรก็ตาม การศึกษากฎหมายโบราณอีสานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงสะท้อนภาพของสังคมวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอีสานกับรัฐไทย และล้านช้าง และระบบการควบคุมสังคมของอีสานในอดีตด้วย การศึกษากฎหมายในอดีตยังไม่มีคำตอบชัดเจน เพราะผู้ศึกษาส่วนใหญ่จะศึกษาเพียงแค่ตัวบทกฎหมาย ศึกษาโครงสร้างกฎหมาย โดยไม่ได้ลงรายละเอียดเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมที่สะท้อนออกมาจากตัวบทกฎหมาย ดังมีตัวอย่าง โสภี อุ่นทะยา (2551) การศึกษากฎหมายโบราณลาว: สังคมลาวปี ค.ศ. 1353-1695 ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างสังคมในกฎหมายโบราณลาว ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ สถาบันศาสนา

พระมหากษัตริย์ และประชาชน มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอย่างเป็นวงจร ศาสนาให้คำสั่งสอน ให้การยอมรับสนับสนุนพระมหากษัตริย์ ให้คำอธิบายสถานภาพของบุคคลอย่างมีพลัง สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้เป็นปึกแผ่น พระมหากษัตริย์ทรงดำรงพระองค์ในฐานะเทวราชาและธรรมราชา เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากแกนเป็นผู้มีบารมีสูงส่ง เป็นองค์อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ทรงทศพิธราชธรรม พระราชทานที่ดินให้ประชาชนทำกิน ประชาชนถวายความจงรักภักดี ส่งส่วยผลผลิต ปฏิบัติตามพระราโชวาท ฮิตคง ประเพณี และกฎหมายอันมีแนวคิดมาจากความเชื่อดั้งเดิม และหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแต่ละยุคสมัย

ด้วยเหตุนี้ ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาหลักคำเมืองภูเขียวเกี่ยวกับการเมืองการปกครองและหลักคำเมืองภูเขียวใช้ภาษาที่ค่อนข้างทันสมัยทำให้อ่านแล้วเข้าใจได้ง่ายซึ่งแตกต่างจากกฎหมายฉบับอื่น ๆ ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาว่าทหกรรมการเมืองการปกครองในหลักคำเมืองภูเขียวซึ่งหลักคำเมืองภูเขียวหรือกฎหมายโบราณของเมืองภูเขียวเป็นกฎหมายที่ถูกค้นพบที่วัดบัวบาน ตำบลกวางโจน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวถูกบันทึก (จาร) ลงในใบลานขนาดสั้น (ลานก้อม) จำนวน 77 หน้าลาน (ใบลาน 39 ใบ) ด้วยอักษรไทยน้อย โดยมีข้อความระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นในปีจุลศักราช (สังเกต) 1241 ซึ่งตรงกับ พ.ศ.2422 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งนี้สถาบันวิจัยศิลปและวัฒนธรรมอีสานโดย ชวนากร จันนาเวช ได้ทำการปริวรรตหลักคำเมืองภูเขียวจากอักษรไทยน้อยให้เป็นอักษรไทยปัจจุบัน สำหรับต้นฉบับของกฎหมายดังกล่าวนั้น ปัจจุบันได้ถูกเก็บรักษาไว้ ณ เทศบาลตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ (นิติลักษณ์ แก้วจันดี, 2561, น. 97)

โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการวิจัย Fairclough (1995) โดยมีกรอบการวิเคราะห์ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 มิติ ได้แก่ ตัวบท (text) หมายถึง คำพูดหรือข้อเขียนที่เป็นข้อความที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กันวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) ประกอบด้วยกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท และการบริโภควาทบท ซึ่งหมายถึง การรับและตีความตัวบทว่าใครคือผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งอยู่ภายใต้ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิตตัวบทและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) หมายถึง สถานการณ์ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการผลิตและบริโภควาทบท รวมทั้งอิทธิพลที่ตัวบทมีต่อสังคมและวัฒนธรรม โดยมีเรื่องของอำนาจแฝงมากับชุดความคิดนั้น ๆ เพื่อครอบงำความคิดบุคคลที่มีสถานะด้อยกว่า

ให้ประพฤติปฏิบัติตามกรอบแนวทางที่ผู้มีอำนาจวางไว้และการวิเคราะห์ข้อความจันทิมา อังคพนิชกิจ (2561) มาใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัย เพื่อสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ ค่านิยม สังคม ประเพณี ของคนอีสานในสมัยก่อนโดยผ่านตัวบทกฎหมายโบราณอีสาน ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้อาจนำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมอีสานในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี และแสดงให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติในการสรรค์สร้าง วรรณกรรมของคนอีสานในสมัยก่อน รวมถึงเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้อยู่ร่วมกันในสังคม ได้อย่างสันติสุข

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการศึกษากฎหมายโบราณอีสาน พบว่าในช่วงแรก การศึกษากฎหมายโบราณอีสานเป็นการศึกษาเพียงเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเท่านั้น ยังไม่ได้มีการศึกษาเฉพาะเจาะจงที่ลงรายละเอียดเกี่ยวกับกฎหมายโบราณอีสานโดยตรง ดังเช่นอรรถ นันทจักร (2537) ศึกษา “กฎหมายอีสานกับการเปลี่ยนแปลงจารีตการจذبบันทึกตามประเพณีนิยมราชสำนัก กรุงเทพฯ” โดยใช้กฎหมายหลักคำครองเมืองว่าด้วย ฮีตสิบสองคองสิบสี่เป็นเอกสารหลัก พบว่ากฎหมายอีสานปรากฏครั้งแรกอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยพระเจ้าโพธิสารราช (ค.ศ. 1537- ค.ศ. 1547) คือกฎหมายโคสธาราษฎร์ ซึ่งมีวิวัฒนาการมาจนถึงสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจารีตที่ตราโดยศูนย์อำนาจใหม่ คือราชสำนักกรุงเทพฯ เนื้อความต่าง ๆ รวมถึงรูปแบบการ จดบันทึกโดยใช้ตัวธรรม และไทน้อย เพียงแต่มีการปรับปรุงเนื้อหา และข้อความให้กระชับเข้าเท่านั้น และด้วยความจำเป็นแห่งยุคสมัย การขยายตัวของจักรวรรดินิยมตะวันตกเข้ามาในภูมิภาคนี้ ทำให้ ราชสำนักกรุงเทพฯ ต้องพยายามสร้างความชอบธรรมอย่างสากลขึ้น จึงต้องตราหมายหลักคำครองเมือง ว่าด้วยฮีตสิบสองคองสิบสี่ขึ้น เพื่อบังคับใช้ในหัวเมืองลาว แม้กฎหมายดังกล่าวจะมีขีดจำกัดในการ บังคับใช้อย่างมากก็ตาม และงานวิจัยของ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2540) ที่ศึกษา “วรรณกรรมท้องถิ่น : กรณีอีสานล้านช้าง พบว่า จากวรรณกรรมลาวที่ปรากฏหลักฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยล้านช้าง รวมทั้ง กฎหมายหลายฉบับ กล่าวถึงสภาพสังคมลาวในกฎหมายโบราณลาวว่าให้ความสำคัญกับศีลห้า การนับ ถือนิครุฑ และฮีตคองตามธรรมเนียมท้องถิ่น โดยกำหนดแบบแผนการอยู่ร่วมกันคือ ความสัมพันธ์ ระหว่างคนทั่วไปมีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือเผื่อแผ่กัน กฎหมายลาวให้อภิสิทธิ์แก่ขุนนางในบาง เรื่อง เพื่อแสดงสถานภาพขุนนางว่ามีเกียรติมากกว่าเกษตรกร ความสัมพันธ์ระหว่างขุนนางกับชาวบ้าน กฎหมายชี้แนะให้หมื่นนายถือว้าข่อยเป็นเพื่อนในครัวเรือนทั้งยามสุขและทุกข์ ไม่กดขี่แรงงานเกินไปจน

ละเลยต่อมนุษยธรรม ส่วนความสัมพันธ์ในครอบครัว และเครือญาติจะให้ความเคารพ นับถือผู้อาวุโส อยู่ร่วมกันโดยยึดหลักศีลธรรมในการดำเนินชีวิต มีคตินิยมเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม กฎหมาย โบราณลามีลักษณะประนีประนอมมากกว่าการแตกหัก เพื่อรักษาคนและรักษาสังคมรวมทั้งงานของ สมชาย นิลอาธิ (2557) เรื่องหลักคำ : วรรณกรรมกฎหมายโบราณกับการจัดระเบียบสังคม ซึ่งมี ข้อเสนอว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการกำหนดกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ ทั้งของฝ่ายบ้านเมืองและ ของฝ่ายศาสนจักร รวมถึงการกำกับประพฤติกกรรมและกำหนดหลักปฏิบัติตนของผู้ปกครองด้วยหรือใน งานศึกษาของศิวัช ศรีโกคางกุล, และอำนาจ พรหมกัลป์ (2560) เรื่อง “ภาพสะท้อนหลักการอยู่ร่วมกัน ในกฎหมายโบราณอีสาน : กรณีศึกษากฎหมายโบราณสาเกตุนครและฉบับดาวดิงส์” (2560, น. 55-65) และงานของอำนาจ พรหมกัลป์และ ศิวัช ศรีโกคางกุล เรื่อง “กฎหมายโบราณอีสานในสยาม : การปกครองท้องถิ่นสาเกตุนคร พ.ศ. 2397-2414” (2560, น. 647-655) ต่างก็มีข้อเสนอไปในทำนอง เดียวกันว่า เนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานอ้างอิงเอาหลักศีล 5 ของพุทธศาสนาเป็นหลักในการ ควบคุมสังคม เป็นต้น ต่อมาเมื่อนักวิจัยให้ความสำคัญเกี่ยวกับกฎหมายโบราณอีสานมากยิ่งขึ้น ดังเช่น นิติลักษณ์ แก้วจันดี (2561) ศึกษาการประกอบสร้างกฎหมายโบราณอีสาน พ.ศ. 2322-2433 ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายโบราณอีสานมีโครงสร้างหลักอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนอารัมภบท ส่วนเนื้อหา และส่วนปิดท้าย โดยส่วนที่เป็นเนื้อหานั้นสามารถจัดหมวดหมู่ของเนื้อหากฎหมายได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กฎหมายประเภทสารบัญญัติมี 19 หมวดหมู่ 2) กฎหมายประเภทพิจารณาคดีมี 5 หมวดหมู่ และ 3) กฎหมายประเภทคำเตือนและคำสอนมี 3 หมวดหมู่ สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการประกอบสร้าง กฎหมายโบราณอีสาน พบว่ากฎหมายถูกสร้างขึ้นจากบริบท ปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) เจตจำนงร่วมประชาชาติที่ถูกผลิต ปลูกฝังและเผยแพร่อยู่ในสังคมอีสาน 2) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ของอีสาน 3) ผลประโยชน์ของผู้ปกครอง 4) การเป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของสยาม และ 5) ภาวะเผชิญต่อลัทธิล่าอาณานิคมที่ขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคดังนั้นกฎหมายโบราณอีสาน จึงหาได้มีที่มาจากหลักศีลธรรมและจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นแต่เพียงอย่างเดียว ตลอดจนหาได้วิวัฒน์ ขึ้นมาเองโดยปราศจากการแทรกแซงของชนชั้นปกครองไม่ ในทางตรงข้าม กฎหมายโบราณอีสานนั้น เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากความตั้งใจโดยมีเจตจำนงและผลประโยชน์ของผู้ปกครองอยู่เบื้องหลัง เป็นการศึกษาดัวยบทกฎหมายอีสานอย่างเต็มรูปแบบ โดยศึกษาโครงร่างของกฎหมายและการประกอบ สร้างของกฎหมายโบราณอีสานทำให้เห็นภาพกฎหมายโบราณอีสานชัดเจนยิ่งขึ้น แต่การศึกษาของนิติ ลักษณ์ไม่ได้ศึกษาการใช้ภาษาในกฎหมายโบราณอีสาน และไม่ได้ศึกษาอุดมการณ์ที่สื่อในกฎหมายซึ่งจะ สะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อค่านิยมของคนในสังคมอีสานในสมัยก่อน ซึ่งผู้ศึกษาจะได้ศึกษาใน

งานวิจัยต่อไป โดยจะทำให้การศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายโบราณมีความชัดเจนและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการนำตัวบทของกฎหมายโบราณอีสานมาจัดหมวดหมู่ มาวิเคราะห์เนื้อหา และอธิบายหลักเกณฑ์ของกฎหมายในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงการนำเอาเนื้อหากฎหมายโบราณอีสานมาศึกษาเชิงเปรียบเทียบ เช่น งานของโชติกาว่า โทษีฮารุ (2541, น. 27-73) เรื่องกฎหมายโบราณของลาว กับอีสานของไทย ได้นำเอากฎหมายโคสาราษฎร์ มาศึกษาในเชิงนิติศาสตร์ด้วยการอธิบายหลักเกณฑ์ องค์ประกอบของความผิดของกฎหมายแต่ละเรื่องอย่างละเอียด เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสถานะของบุคคล กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพย์สิน กุ้ย้ม ทาส มรดก และลักษณะของโทษ เป็นต้น ขณะที่งานของ สุวิทย์ ธีรศาศวัต (2557) เรื่องประวัติศาสตร์อีสาน 2322-2488 เล่ม 1 มีลักษณะเด่นที่การนำกฎหมายโบราณอีสานซึ่งมีเนื้อหากระจัดกระจายมาจัดหมวดหมู่ อีกทั้งได้นำเอากฎหมายในบางหมวดหมู่ มาอธิบายหลักเกณฑ์อย่างสังเขปด้วย นอกจากนี้ยังลักษณะเด่นอีกประการ คือ งานของสุวิทย์ได้นำเอา กฎหมายโบราณอีสาน 3 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายพิจารณาอาณาจักรและธรรมจักรเทียบกัน กฎหมาย หนองบัวลำภู ฉบับบ้านเหล่าหมี่ และกฎหมายโบราณฉบับราชภัฏนครราชสีมา มาเปรียบเทียบกันทำให้ เห็นเนื้อหาที่กฎหมายแต่ละฉบับมีอยู่ร่วมกันและต่างกันด้วย

ส่วนงานศึกษาของบานเย็น ภัทรเกียรติเจริญ และคณะ (2557, น. 36-54) เรื่องการ วิเคราะห์และจัดหมวดหมู่เนื้อหาความรู้ในเอกสารโบราณของไทยที่ปริวรรตแล้ว นั้นเป็นงานศึกษาที่ มุ่งเน้นการจัดหมวดหมู่ เนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานเพียงอย่างเดียว หาได้ทำการวิเคราะห์/อธิบาย เนื้อหา หรือเปรียบเทียบกับกฎหมายอื่นแต่อย่างใดไม่

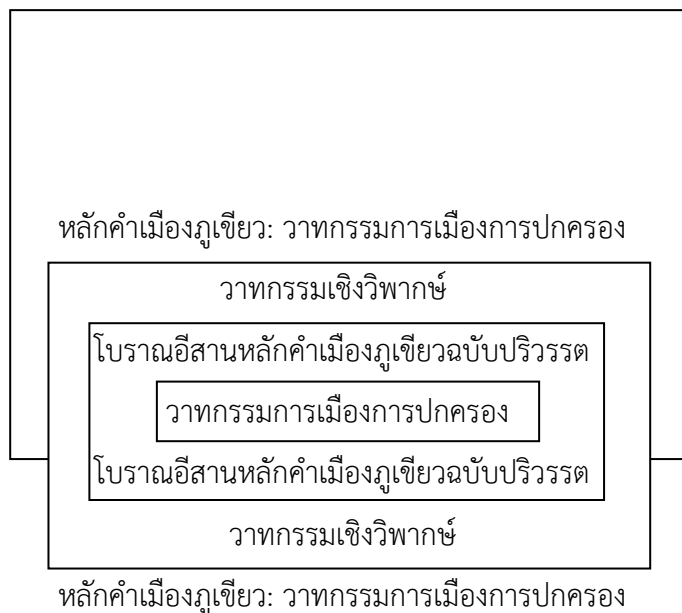
โดยการศึกษาทั้งหมดที่กล่าวมาจะเป็นลักษณะการศึกษากฎหมายโบราณอีสานในเชิง นิติศาสตร์จะเป็นประโยชน์ต่อการขยายพรมแดนความรู้กฎหมายโบราณอีสาน เช่น การจัดหมวดหมู่ กฎหมายอย่างเป็นระบบทำให้นักวิชาการ/ผู้สนใจสะดวกในการศึกษาค้นคว้า รวมถึงการนำเอาเนื้อหา กฎหมายมาอธิบาย/เปรียบเทียบก็ยังมีประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายและกฎหมายเชิง เปรียบเทียบก็ตาม แต่ข้อจำกัดสำคัญของการศึกษาในแนวทางนี้คือ ขาดการเชื่อมโยงระหว่างกฎหมาย กับบริบท/เงื่อนไขทางสังคม เช่นนี้จึงเป็นการยากที่จะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงที่มา/เหตุผลที่อยู่เบื้องหลัง การประกอบสร้างกฎหมายนั้น ๆ ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมการเมืองการปกครองที่ปรากฏในหลักคำเมืองภูเขียว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์โดยใช้มิติที่ 3
วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ในการวิเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์จาก
เอกสาร (documentary research) ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ในขั้นตอนนี้ เป็นการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากฎหมายโบราณหลักคำ
เมืองภูเขียว การศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนออุดมการณ์ของกฎหมายโบราณอีสานและงานเขียนประเภท
อื่น อีกทั้ง รวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ เป็นการรวบรวมกฎหมายโบราณอีสาน โดยผู้ศึกษาศึกษาข้อมูลจากกฎหมายโบราณอีสานจำนวน 1 ฉบับ คือ หลักคำเมืองภูเขียว

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายโบราณอีสานโดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบโจทย์วิจัย คือเพื่อศึกษาการนำเสนอวาทกรรมการเมืองการปกครองในกฎหมายโบราณหลักคำเมืองภูเขียว

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัย

ในขั้นตอนนี้ เป็นการสรุปผลตามวัตถุประสงค์ และเสนอแนวทางการวิจัยต่อเนื่องจากงานวิจัยนี้

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาวาทกรรมการเมืองการปกครองที่ปรากฏในกฎหมายโบราณหลักคำเมืองภูเขียวพบว่า มีการนำเสนอวาทกรรมการเมืองการปกครอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

วาทกรรมการเมืองการปกครองเป็นการใช้อำนาจของชนชั้นปกครองผ่านตัวบทกฎหมายเพื่อครอบงำความคิด ความเชื่อ ของผู้ใต้ปกครองให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบระเบียบของกฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยใช้การเมืองการปกครองของสังคมอีสานในช่วงเวลานั้นมาเป็นตัวกำหนดและแทรกซึมความคิดความเชื่อเหล่านั้น ซึ่งมีทั้งสิ้น 9 ประเด็น ได้แก่ 1) การประพฤติปฏิบัติตนของผู้ปกครองผู้ใต้ปกครอง 2) กฎหมายที่บังคับใช้กับชนชั้นต่าง ๆ 3) การพิจารณาตัดสินคดีความ 4) การเสียค่าขึ้นโรงขึ้นศาล 5) การรักษาจารีตประเพณี 6) ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ 7) การใช้ภาษา 8) ปลุกฝังให้อนุรักษัธรรมชาติ 9) การได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ดังปรากฏดังนี้

1. การประพฤติปฏิบัติตนของผู้ปกครองผู้ใต้ปกครอง ให้ผู้ปกครองยึดหลักธรรมในการครองเมืองและปกครองบ้านเมืองเพื่อให้บ้านเมืองสงบร่มเย็นเป็นสุข ดังปรากฏในใบลานที่ 8 หน้า 2 กล่าวว่า “ตั้งแต่นี้ไปเบื้องหน้าเป็นพ่อบ้านให้ความ...(ชำรุด)...เป็นพ่อเอื้อนให้ความคิดท้อเอื้อนเป็นขุนเมืองให้ทำใจใหญ่อย่าให้ไพร่เขาดูแคลนให้ตั้งอยู่ในคติทั้ง...(ชำรุด)...เสีย คั้นบู้ให้ถามนำครูสอนฯ คั้นเป็นท้าวเพียกรรมการให้หมั่นเฝ้าเจ้า เป็นขุนนอกให้หลักขุนใน เป็นไพร่ให้หย่าน(8/2)...(ชำรุด)...อยู่ในสัตย์ในศีลจะให้พ้นอบายภูมิให้สู่ถึงโสดา สักขิหาคา อนาคา อรหันตา ให้พ้นจากห้วงในวัฏสงสาร...(ชำรุด)...

นิรพานเป็นที่แล้วฯ จึงได้จัดแจงตั้งแต่งในการจะทะนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนาและไพร่....(ข้าราชการ)...มอมจะให้ถาวรวัฒนาการให้ถูกต้องตรงตามคองราชาท้าวพระยาแต่บุราณพ่อแม่ของเฮา...(ข้าราชการ)...ผู้ใดขวามอาชญาจะตาม ผู้ใดกายอาชญาจะเป็นโทษ คนใจสาโหดไปสู่อภัยคณาพลเมืองมีน้ำใจจะใคร่เป็นขุนนางก็ให้เข้าไปเฝ้าเจ้า ก็จะได้เลี้ยงตามสมควรแก่ศาสนาถ้าราชการดีก็จะได้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ถึงวาเป็นเชื้อท้าว...(ข้าราชการ)...บ่เข้าไปรับราชการก็จะให้เป็นไพร่เสียทองเงินส่วย อันนี้บ่แกล้งว่า ขุนบุราณกล่าวไว้มีอยู่ในธรรดาสอนโลกตั้งไว้เป็นหลักคำให้เจ้าทั้งปวงพากันขนขวายหาคำรู้ ถ้าเป็นลูกปู่ลูกตาอย่าถือตัวว่าตัวเป็นไพร่ไทย (9/2)...(ข้าราชการ)...ฮ้ายเขาฮ้ายก่อนเฮา คั้นหากว่ามีทำมณฑ์คนฮ้ายเขาสิมาปล่อยผีท่าแลผีพรายและเข้าชะกดปล้นสะตมกระทำฮ้าย...(ข้าราชการ)...เมืองเขาย่อมเข้ามาบนบานเทพากันปะฮึดหมองปะคองเศร้า”

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าหลักคำเมืองภูเขียวได้กล่าวถึงการประพฤติปฏิบัติตนของผู้ปกครองให้ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้กับผู้ใต้ปกครอง และสามารถปกครองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขได้

2. กฎหมายที่บังคับใช้กับชนชั้นต่าง ๆ ซึ่งมีวิธีการลงโทษที่แตกต่างกันออกไป โทษก็จะลดหลั่นลงไปตามสถานะทางสังคม เช่นกฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ ดังปรากฏในใบลานที่ 26 หน้า 2 “ถ้าฝ่ายภิกขุความเณรหนุ่มจะเข้าไปในระแวก บ้านใดด้วยกิจธุระครูบาอาจารย์ใช้สอยก็ดีให้มีคองผ้า เอาเณรตามหลัง ถ้าสิ้นธุระแล้วให้อับคิ่นมาวัด (26/2) ห้ามอย่าให้เชื่อนแซไปต่อกับญิงหนุ่มแล้วห้ามอย่าให้กินเหล้าเมาสุราผิดคองสมณศีลในคองสงฆ์ให้รักษาทุปาริสุทธิศีลสี่ประการอันมีในปาฏิโมกขสังวรศีลสั่งสอนตามพุทธฎีกาวัระบัตตั้งไว้เป็นคองพระสงฆ์ควรจะพินิจในศาสนาได้ลึกเสียจึงไม่มีมลทินในพระศาสนา

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า บทลงโทษผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง รวมถึงพระภิกษุสงฆ์มีบทลงโทษที่แตกต่างกัน ทั้งนี้บทลงโทษมีไว้ก็เพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น ซึ่งเป็นการควบคุมคนในสังคมให้เกรงกลัวต่อกฎหมาย

3. การพิจารณาตัดสินคดีความ โดยให้ผู้ปกครองมีอำนาจในการตัดสิน ดังปรากฏในใบลานที่ 25 หน้า 1 “ข้อหนึ่ง เถิงระดูเดือนสี่เดือนห้าเดือนหกฝนตกน้ำนองฝูงสัตว์สาคนนา (ข้าราชการ)...(25/1) ขึ้นเหล้นขึ้นไข่จะได้เป็นแนวเป็นพันธุ์ต่อไปห้ามอย่าให้คนทั้งปวงเฮ็ดเผือกกละบังต้อนหลักกั้งไว้เป็น

อันขาด ถ้าผู้ใดขึ้นเฮ็ดให้ตาแสงอำเภอยื่นห้าบาท ให้มันคารวะหลักคำ เงินสิบบาทให้ตาแสงแบ่งเป็น
พินัยห้าบาทส่งเข้าไปให้ตาแสงปลัดนายบ้านเอาไว้ทำ...(ซำรุด)...บายแจกกันกิน”

ใบลานที่ 11 หน้า 2 ลูกบ้านมีธรรคที่เกี่ยวข้องให้ขึ้นหาพ่อบ้านถ้าพ่อบ้านว่าบแล้วให้พ่อบ้าน
พาตัวเข้ามาหาพ่อเมือง...(ซำรุด)...เมืองว่าบแล้วให้พ่อเมืองพาขึ้นเฝ้าเจ้าคำอันนี้แจ่งอยู่ในบทต้นว่า
ขวาม่อชญาตาย ภายอาชญาเป็นโทษ ขวาม่อน...(ซำรุด)...ก็ถึกโทษพุงนี้มีประการต่าง ๆ จะว่าออกไป
ก็วางยาวความอย่าให้คนทั้งปวงประมาทหมิ่นเฝ้ากษัตริย์นี้ไฟกับงูอย่า...(ซำรุด)...คำสุภาชิตว่าไว้ ขวาม่อ
น้อยท่อมม่นอย่าควรยุดทางตี เพลิงน้อยท่อมม่นจะเผาผลาญสิ้นทั้งพระนคร

การตัดสินคดีความอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่ชนชั้นปกครอง ดังนั้นเมื่อผู้ปกครองตัดสินคดีความ
อย่างไรก็ต้องปฏิบัติตามนั้นโดยไม่สามารถคัดค้านอะไรได้ ซึ่งถือว่าเป็นการตัดสินคดีความที่ค่อนข้าง
จะเผด็จการโดยผู้ได้ปกครองไม่สามารถร้องเรียนหรือเรียกร้องอะไรได้

4. การเสียค่าขึ้นโรงขึ้นศาล คือค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่ผู้ได้ปกครองต้องจ่ายให้กับผู้ปกครอง
การขึ้นโรงขึ้นศาลต้องมีค่าธรรมเนียมรวมถึงการแบ่งแยกชนชั้น ดังปรากฏในใบลานที่ 36 หน้า 2
“อันนี้ บำเมืองของเฮาตั้งแต่แตกเวียงจันทน์มาก็เสียฮิตถัมคองบูรณลาวที่เป็นเจ้าเป็นนายกับเฮา
ตามธมดาสอนโลกหลักคำที่ตั้งไว้ที่เจ้านายมีลูกชายก็ปลูกฝังเฮา (36/2) เฮาลูกไพรมาเป็นเมีย ที่เป็นลูก
เจ้าลูกนายผู้ญิงก็ได้ผัวลูกไพรคันเกิดบุตรชายบุตรญิงใจก็เป็นไพร่อยากแต่ทำมาหากินหาใจเอาราชการ
สิบบาทพระองค์ตามปู่ย่าตายายไม่ คันจะเก็บเอาเงินส่วยกับคนเหล่านี้นคนเหล่านี้อ้างว่าโตเป็นบุตรลูก
บุตรหลานเจ้านายมาแต่เดิม คันจะเลี้ยงให้เป็นเจ้าเป็นนายใจก็บ่พิตยินดีตามเจ้าตามนาย บำเมืองของ
เฮาถัมฮิตถัมคองมาหลายชั่วเจ้าเมืองแล้ว ตั้งแต่นี้สืบไปวันหน้า เป็นลูกท้าวลูกอาชญาชายญิงก็ดี
ให้ปลูกฝังตั้งแต่ในวงศ์ ท้าวลูกเพียก็ให้ได้กันในวงศ์เพีย ห้ามบ่ให้ลูกท้าวลูกเพียเอาเมียลูกไพรมาเป็น
เค้ามาเป็นเดิม คันเอามาเป็นเมียน้อยนั้นไม่ห้าม จะเอาน้อยเอาหลายก็ตามใจ ถ้าเป็น (37/1) ลูกท้าว
ลูกเพียผู้ญิงห้ามบ่ให้เอาผัวลูกไพรถ้าไม่ฟัง ถ้าเป็นนางลูกท้าวก็จะให้เป็นไพร่ตามผัวแล้วให้มีชันการวะ
หลักคำเงินห้าตำลึง ถ้าผู้ชายมาได้เมียลูกไพร จะเอาละเมียดห้าตำลึง”

อัตราการค้าขายปรับในการขึ้นโรงขึ้นศาลแตกต่างกันตามชนชั้นวรรณะ และการแต่งงานก็แบ่งชนชั้นสถานะทางสังคมชนชั้นเจ้านายห้ามเอาไพร่มาเป็นภรรยา นอกจากเป็นภรยาน้อยได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี

5. การรักษาจารีตประเพณี โดยอาศัยกฎหมายเป็นตัวบังคับเพื่อให้ประชาชนรักษารธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติมาให้คงอยู่ดังปรากฏในใบลานที่ 28 หน้าที่ 1 “อนึ่งเถิงระดู่ปีใหม่วันตรุษสงกรานต์พระอาทิตย์ย้ายออกจากราศีตามคัมภีร์โหราศาสตร์ให้พากันมีน้ำอบน้ำหอมสดรงพระพุทธรูปพระเจดีย์พระศรีมหาโพธิ์และผู้เฝ้าผู้แก่ แลวัน 8 ค่ำ 15 ค่ำ ห้ามอย่าให้ลูกบ้านหลานอำเภอยะเยาะนาง ขว้างแห แลสาธอนปลา ชัดหางจั่น และตีกบัด แลเข้าสัตว์ตัวใหญ่ตัวน้อยห้ามอย่าให้ถือขึ้นสดปลาเป็นเข้าในวัด เป็นการดูหมิ่นพระศาสนา ถ้าห้ามไม่ฟังให้ตาแสงอำเภอยะเยาะเข้าหาที่ ขนทรายเข้าวัด 10 หาบให้มีขันดอกไม้ (28/2)... (ชำระ)...รูปเทียนไปสมมาโทษแก่พระพุทธรูปให้มีแต่การทำบุญให้ทานรักษาศีลห้าศีลแปดฟังธรรมเทศนา ดอกไม้ถวายพระภิกษุสามเณรผู้(เฒ่า)ผู้แก่ แลการเหล่านต่าง ๆ ตามแต่จะมีในบ้านตาแสงอำเภอยะเยาะจึงจะบริบูรณ์เหมือนแต่ก่อนฯ

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าในหลักคำเมืองภูเขียว ยังให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีต่าง ๆ หากไม่ปฏิบัติตามถือว่ามีความผิด เช่น การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า การรักษาศีลและฟังธรรมในวันพระ การปฏิบัติตามจารีตประเพณีเนื่องในสำคัญต่าง ๆ

6. ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ในหลักคำเมืองภูเขียวแสดงให้เห็นว่ามีกลุ่มชนหลายกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในเมืองภูเขียว ดังนั้นเพื่อให้การปกครองและเพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยจึงต้องตรากฎหมายเพื่อควบคุมกลุ่มชนดังกล่าวดังปรากฏในใบลานที่ 30 หน้าที่ 1 “ถ้ากุลากิตี ไทมอญญ้อ ยวน ลาวพวน เขมร ส่วย ข่า ละว้า ชาวบน สมครเข้ามาเป็นเขยสุโดยละม่อมตามประเพณี) ตาแสงพ่อบ้านนายอำเภโคตรวงศ์พร้อมกันเอาปฏิญาณทานต์บนไว้ให้มั่นคง ตามอย่างโบราณแล้วให้เร่งเอาเงินกับ... (ชำระ)...เป็นค่าการระให้ตามแสงมีหนังสือบอกให้พ่อเมียแม่เมียกับตัวเขยสุ ถือนหนังสือบอกกับเงินหกบาทไปการระหลักคำจทุก (30/2)... (ชำระ)...ปิดบังเขยสุไว้จะมีความผิดฯ”

และปรากฏในใบลานที่ 29 หน้าที่ 1-2 กล่าวว่า “อนึ่ง กุลาลาปางเป็นคนต่างประเทศบ่ท่อนห้ามว่าหมิให้ถือเพศอามาเป็น (29/1) ฮีตคองของโตนั้นด้วยเหตุว่ากุลาลาปางเป็นคนต่างภาษาบ่ฟังบังคับบัญชาเป็นคนบ่หย่านเจ้าหย่านนายจะเอาราชการบ้านเมืองก็บ่สะดวกโดยละม่อมแล้วยอมทำอาวุธเป็นเครื่องมือให้คนอันธพาลชอบใจมาขายคนทั้งปวงจึงได้เอียงอย่างคิดทั้งมิได้ชวยมิได้ชะด้าถือไปมา

...(ซำรุด)..กลางวันกลางคืน ทุกวันนี้ก็เพราะกลาฬาลางทำมาเป็นตัวอย่างจึงกำเริบพากันคิดกระทำตาม
ทั้งนี้ไม่ควร มันจะเป็นข้าศึก...(ซำรุด)...เหมือนสัตว์เดียระสานข้างอาศัยเชิงงา ปลาอาศัยเชิงเงียง หมา
อาศัยเชิงเขี้ยว บ้านเมืองก็จะเกิดข้าพินไม่เป็นบรมผาสุก จึงได้ห้าม (29/2)...(ซำรุด)...ไปเปื้องหน้าห้าม
ชายฉุยราษฎรทั้งปวงอย่าให้ถือมีดชะด้าในปีกเสื้อแลเหน็บพกและทำมีดพร้าสั้นยาวคนทั้งปวงเ็นตาม
กลาฬาลาง...(ซำรุด)...มาถือใช้สอยกลางวันกลางคืนแลไม้พลองตะบองสั้นเป็นอันตราย ถ้าผู้ใดบังฟัง ยังลักลอบ
ขึ้นทำ ให้ตาแสงพ่อบ้านนายอำเภอบจับตัวจำ...(ซำรุด)...ส่งเข้าไป ณ ศาลากลางจะได้ทำโทษตามกฎหมาย
มณเฑียรบาล”

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ากฎหมายห้ามแต่งงานกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ หากใครฝ่าฝืนถือว่ามีความผิด เพื่อควบคุมไม่ให้คนในเมืองญะฮ์ญะฮ์ไปยุ่งเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ซึ่งจะส่งผลต่อการปกครองบ้านเมือง หากมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเข้ามาปะปนจะทำให้ปกครองบ้านเมืองเป็นไปด้วยความยากลำบากและบางทีกลุ่มคนเหล่านั้นอาจเป็นไส้ศึก จึงต้องตัดไฟตั้งแต่ต้นลม

7. การใช้ภาษา จะเห็นได้ว่าภาษาในหลักคำเมืองญะฮ์ญะฮ์ซึ่งเป็นกฎหมายโบราณอีสานฉบับหนึ่งมีการใช้ภาษาที่ค่อนข้างทันสมัยและมีกฎหมายบังคับใช้เกี่ยวกับการใช้ภาษาดังปรากฏในใบลานที่ 32 หน้า 2

“ทีนี้จะให้โอวาทสั่งสอนกุลบุตรและราชธิดาอันเกิดมาในปัจจุบันทุกวันนี้พูดจาไม่ถูกอักขระพูดจายักย้ายอักขระหาถูกต้องในคำพระพุทธรวจนะตามมีพุทธฎีกาตั้งไว้ไม่ เมืองพูดว่าเมียง เกือพูดว่าเกีย เสือพูดว่าเสีย เอือพูดว่าเฮีย เชือกพูดว่าเชียกเปลี่ยนอักขระเสียงดังนี้ ทีชะ รัสสะ ฟันเพื่อนเสียเห็นว่าคนจำพวกนี้ผิดคัมภีร์พุทธรวจนะเป็นทำลายธรรม ถือผิดเป็นชอบหาควรที่จะประพฤติดต่อไปไม่ฯ ถ้าจะพรรณนาบอริยายในอริกรคนจำพวกนี้ก็จะแจ้งอยู่ในพระ (33/1) ตรัสธรรมเทศนาเสียแล้วก็ให้ท่านทั้งปวงน้อมจิตเข้าสู่ในพระรัตนไตรให้ท่านสำแดงในพระธรรมเทศนาฟังเอาเถิดอย่าได้พากันถือผิดเป็นชอบเลย ถ้าผู้ใดไม่ฟังขึ้นพูดให้ผิดอักขระอยู่ จะเอาตัวไปขังในตะรางให้หัดพูดให้ถูกในอักขระแล้วจึงจะปล่อยออกมาให้ตามแสงนายอำเภอนำเอาพิกาสหลักคำข้อนี้ขึ้นประเดียงแก่พระสงฆ์ ราชาคณะเจ้าอริการให้ทราบ ขอนิมนต์ให้ฝึกสอนอันเตวสิกทุกอารามถ้าจะสำแดงให้ท่านธรรมแก่สัพบุรุษหายกก็ขอให้สำแดงอย่าให้ผิดในที (33/2)” ชะ รัสสะ จะเป็นโจรในพระศาสนาผู้จะฟังก็จะได้รับความสงสัยด้วยว่าเมืองเป็นเมียง เชือกเป็นเชียก ธรรมเทศนาก็จะฟันเพื่อนไป

ใบลานที่ 19 หน้า 1 กล่าวว่า “ ถ้าลูกก็ดี เป็นหม้ายฮ้างก็ดี เป็นคนใจอันธพาลคบ...(ซำรุด)... เลือกว่าเป็นคนโลกตมหาเห็นแก่เงินจ่ายตัวกินจ้างให้พ่อกับแม่กับพ่อบ้านจับเอาตัวส่งเข้าไป ณ ศาลากลาง จะจัดแจง...(ซำรุด)... กองอัฐมาสรับขายโง่งและแขกเมืองจะได้มีในกามตมหาให้สมดัง ความมักญิง จำพวกนี้ ถ้าชายใด...(ซำรุด)... (สมา)คม อย่าให้มีขันแบ่งให้แต่ค่าจ้างตามราคาเกษณอายุต่ำสูงเหมือน อย่างสำเพ็งในกรุงเทพมหานครฯ”

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ากฎหมายบังคับให้ชาวเมืองภูเขียวพุดจาให้ถูกต้องตามอักขระวิธีและใช้ ภาษาที่ทันสมัย เช่น เกษณอายุ สำเพ็ง กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางการ ปกครองของสยามที่แผ่กระจายอำนาจมายังดินแดนอีสานโดยเริ่มต้นที่เมืองภูเขียวรวมถึงครอบคลุมใน เรื่องของการใช้ภาษา

8. ปลุกฝังให้อนุรักษ์ธรรมชาติชนชั้นปกครองต้องการให้คนในเมืองภูเขียวรักษาความอุดม- สมบูรณ์ทางธรรมชาติให้คงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการไม่ตัดไม้ทำลายป่า การไม่จับปลาในฤดูวางไข่ ดังปรากฏ ในใบลานที่ 37 หน้า 2

“อันนี้ ออกในธมเทศนาว่าบ้านเมืองเกิดแห่งแล้งฟ้าฝนมีทั่วถึงกันนั้น ด้วยเหตุคนทั้งปวงทำ บ่ชอบคองตัดไม้ฟันไม้แลฟันง่าหมากสั้หมากหวาน ตั้งแต่นี้ไปวันหน้าห้ามบ่ให้คนทั้งปวงตัดไม้ยาง ไม้ จี้วห้ามตั้งแต่เป็นเบี้ย ฮู้จักว่าแม่ต้นยางต้นจี้วแลต้นเผ้งพุ่มแลฮานหมานสั้หมากแลหมากไม้ที่คนกินได้ ทั้งปวงแลห้ามบ่ให้ (37/2) หักหมากพริกน้อยที่ว่าผลหมากว่ามาทั้งปวงนี้ให้หมันเก็บเอาจึงถูกต้องในฮีด บ้านคองเมืองฟ้าฝนจึงจะตกบริบูรณ์ถึงกัน ถ้าผู้ใดไม่ฟังขึ้นกระทำ ฟันป่าต้นจี้วต้นยาง ไม้ว่าต้นน้อยต้น ใหญ่ จะเอาโทษละเมิดผิดเป็นเงินคนละห้าตำลึง ถ้าเป็นต้นเผ้งจะเอาต้นละสิบห้าตำลึง ถ้าเป็นต้นเผ้งพุ่ม จะเอาเงินห้าตำลึง ถ้าฮานหมากสั้หมากหวานแลหมากไม้ที่คนกินได้แลหักหมากพริก จะเอาโทษ ละเมิดเงินคนละสิบบาท ให้ตาแสงกวานบ้านปาวฮ้องลูกบ้านแลอาเภอขึ้นกับตาแสงให้แจ้งทั่วถึงกันถ้า ผู้ใดจะไปตัดไฮ่ฟันสวนที่ใดตำบลใด (38/1) ก็ดี ถ้าเห็นไม้ซึ่งต้องห้ามที่ว่านี้ บ่ให้ป่าให้ฮานเป็นอันขาด ถ้าผู้ใดบ่ฟังให้ตาแสงกวานบ้านจับเอาตัวจำคา คุมเอาตัวส่งเข้าไป ณ ศาลากลางจะได้ทำโทษละเมิดตาม หลักคำตามห้ามฯ”

และใบลานที่ 25 หน้า 1 “ ข้อหนึ่ง เลิงระดูเดือนสี่เดือนห้าเดือนหกฝนตกน้ำนองผุ่สัตว์สา คณนา (ซำรุด)...(25/1) ขึ้นเหล้นขึ้นไซ้จะได้เป็นแนวเป็นพันธุ์ต่อไปห้ามอย่าให้คนทั้งปวงเฮ็ดเผือกลงละ

บั้งตอนหลักกั้งไว้เป็นอันขาด ถ้าผู้ใดขึ้นเฮ็ดให้ตาแสงอำเภอเขียนห้าบาท ให้มันการวะหลักคำ เงินสิบ
บาทให้ตาแสงแบ่งเป็นพินัยห้าบาทส่งเข้าไปให้ตาแสงปลัดนายบ้านเอาไว้ทำ...(ซำรุด)...บายแจกกันกิน
ทั้งนี้การตรากฎหมายลักษณะนี้ขึ้นมาก็เพื่อปลูกฝังให้ชาวภูเขียวช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ

9. การได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน ได้แก่ ธรรมสอนโลกซึ่งเป็นวรรณกรรมอีสานที่จะ
แสดงให้เห็นถึงช่วงระยะเวลาที่ตรากฎหมาย ซึ่งจะเป็นข้อมูลไปสู่การศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ของ
เมืองภูเขียวได้ ดังปรากฏในใบลานที่ 23 หน้า 2

“อันนี้ กระทำการอันใด ให้ถือตามธรรมดาสอนโลกทุกประการ บ้านเมืองเฮาก็จะสัมฤทธิ์ขึ้น
ไป ถ้าบ้านใดบ่ทำให้ถือตามธรรมดาสอนโลกคือบ้านนั้นมันงัดม้างคอง ลุยหลักคำจะได้เอาโทษพ้อบ้าน
เขียนสิบห้าที่ เสียเงินห้าตำลึง ตามโทษมันดูหมิ่นบ่ถือตามคองโบราณฯ”

ใบลานที่ 6 หน้า 2 กล่าวว่า “จึงได้ชุมนุมเจ้าอุฮาส เจ้าราชวงศ์ ท้าวเพี้ย กรมการ...(ซำรุด)...
พร้อมกันเชิญพระราชสาส์นธรรมศาสตร์อาณาจักรหลักคำสำหรับมหากษัตริย์แต่โบราณตั้งแต่แต่งไว้ออก...
(ซำรุด)...คำธรรมดาสอนโลกให้เป็นหลักคำไว้ จึงได้จัดประกอบทั้งสามฉบับให้ผัดเขียนออกมาให้คน
เป็นใจอันตะ (7/1)...(ซำรุด)...กันฟังคำสั่งสอนซึ่งตั้งหลักคำไว้นี้จึงทุกประการฯ ถ้าผู้ใดบ่ฟังจะมีโทษ
หลายสถานให้พากันคิดพิจารณาจงถึ...(ซำรุด)...มีคองตั้งมาแล้ว อย่าพากันล่วงเกินให้ถูกต้องตามคองพระ
ราช-อาชญาซึ่งว่ามานี้ทุกประการ”

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าหลักคำเมืองภูเขียวนั้นได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมธรรมดาสอนโลก
ซึ่งเป็นวรรณกรรมอีสาน นั้นแสดงให้เห็นว่าหลักคำเมืองภูเขียวนอกจากจะได้รับอิทธิพลจากสยามแล้ว
ยังได้รับอิทธิพลจากอีสานด้วย

อภิปรายผล

วาทกรรมการเมืองการปกครองในหลักคำเมืองภูเขียว พบว่า ประเด็นแรกเรื่องชนชั้นปกครอง
ที่มีอำนาจเหนือผู้ใต้ปกครองและใช้อำนาจในการเอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเอง โดยนิติลักษณะพบว่าการ
ประกอบสร้างกฎหมายโบราณอีสานนั้นปัจจัยหนึ่งมาจากผลประโยชน์ของผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับ
อุดมการณ์ผู้ปกครองผู้ใต้ปกครองที่ผู้วิจัยพบในกฎหมายโบราณอีสาน โดยแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจ
ของผู้ปกครองในการครอบงำความคิด ความเชื่อ ของผู้ใต้ปกครอง รวมถึงการใช้อำนาจในการเอารัดเอา
เปรียบผู้ใต้ปกครองด้วยการเอื้อประโยชน์ให้กับตนเอง เช่น การตัดสินคดีความโดยให้อำนาจเบ็ดเสร็จ

อยู่ที่เจ้าเมืองและห้ามไปฟ้องศาลอื่น การใช้แรงงานด้วยการตรากฎหมายขึ้นเพื่อไม่ให้ชนชั้นแรงงานหรือซื้อขายไปจากสังคมโดยหากซื้อขายกระทำความผิดห้ามประหารชีวิตเด็ดขาด การส่งส่วยเมื่อได้ผลผลิตจากการทำไร่ทำนา การล่าสัตว์และเก็บของป่าต้องแบ่งสัดส่วนให้กับทางการ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของโสภี อุณหะยา (2551) ที่ศึกษากฎหมายโบราณลาว : สังคมลาวปี ค.ศ. 1353-1695 ผลการศึกษาพบว่า ไพร่เป็นกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมลาวที่กฎหมายให้ความสำคัญมาก เพราะเป็นกำลังพลที่สำคัญ จำนวนไพร่แสดงถึงอำนาจของพระมหากษัตริย์ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงของอาณาจักร กฎหมายกำหนดไม่ให้ขุนนางข่มเหงไพร่ และต้องดูแลจัดสรรที่ดินให้ทำกิน ไพร่ต้องส่งส่วยผลผลิต และรับใช้ราชการตามกำหนด ส่วนซื้อขายเป็นชนชั้นที่ต่ำสุด เป็นผู้ถูกปกครองจากบุคคลทุกชนชั้น ซื้อขายเป็นสถานภาพที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ทั้งหมดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของผู้ปกครองผ่านตัวบทกฎหมายเพื่อครอบงำความคิด ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ โดยปลูกฝังให้คนในสังคมอยู่ในกรอบระเบียบที่วางไว้เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถควบคุมคนในสังคมได้ง่ายขึ้นจากชนชั้นปกครองที่ต้องการครอบงำผู้ใต้ปกครอง จะเห็นได้ว่าหลักคำเมืองภูเขียวไม่ได้ตราขึ้นมาเพียงแค่ว่าเพื่อควบคุมคนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของสังคมเท่านั้นแต่ยังตราขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้มีอำนาจในการเอื้อประโยชน์ให้กับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอีกด้วย

ในช่วงเวลาที่ตราหลักคำเมืองภูเขียวเป็นช่วงที่เมืองภูเขียวมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองและผู้ปกครองเมือง รวมทั้งมีกลุ่มคนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเมืองภูเขียว ทำให้ยากต่อการควบคุมคนในสังคมจึงต้องตรากฎหมายขึ้นเพื่อบังคับใช้กับชาวเมืองภูเขียว รวมถึงอิทธิพลของการใช้ภาษาที่มีกฎหมายบังคับให้ชาวเมืองภูเขียวพูดจาให้ถูกต้องตามอักขระวิธี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางการปกครองของสยามที่แผ่กระจายอำนาจมายังดินแดนอีสานโดยเริ่มต้นที่เมืองภูเขียวเพื่อครอบงำในเรื่องของการใช้ภาษา สังเกตได้ว่าหลักคำเมืองภูเขียวใช้ภาษาที่ค่อนข้างทันสมัยทำให้อ่านและเข้าใจได้ง่ายซึ่งแตกต่างจากกฎหมายฉบับอื่น ๆ จากการศึกษาหลักคำเมืองภูเขียวตัวบทกฎหมายนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องของระบบชนชั้นศักดินา โดยถ่ายทอดผ่านตัวบทกฎหมาย ด้วยการใช้อำนาจของชนชั้นปกครองในการครอบงำความคิดความเชื่อ ค่านิยม ของคนในเมืองภูเขียวให้มีบทบาทหน้าที่ตามที่ชนชั้นปกครองต้องการ แสดงถึงให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม และยังแผ่อำนาจมาทับตัวบทกฎหมายเพื่อใช้กฎหมายเป็นตัวครอบงำความคิดของประชาชนให้เป็นไปตามที่ตนเองต้องการเพื่อปกครองบ้านเมืองให้สงบร่มเย็นเป็นสุข

สรุป

จากการศึกษาวาทกรรมการเมืองการปกครองในหลักคำเมืองภูเขียวสามารถแบ่งประเด็นได้ 9 ประเด็น ได้แก่ 1) การประพุดิปฏิบัติตนของผู้ปกครองผู้ใต้ปกครอง 2) กฎหมายที่บังคับใช้กับชนชั้นต่าง ๆ 3) การพิจารณาตัดสินคดีความ 4) การเสียค่าขึ้นโรงขึ้นศาล 5) การรักษาจารีตประเพณี 6) ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ 7) การใช้ภาษา 8) ปลุกฝังให้นุรักษ์ธรรมชาติ 9) การได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานจากผลการศึกษาทั้ง 9 ประเด็นพบว่าผู้ปกครองที่มีอำนาจเหนือผู้ใต้ปกครอง ปลุกฝังให้คนในสังคมให้อยู่ในศีลธรรมเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาโดยปลุกฝังให้คนในสังคมทำบุญตักบาตรทุกวัน วันพระให้ถือศีลปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้คนในสังคมมีจิตใจที่ดีงาม ปลุกฝังให้คนอนุรักษธรรมชาติไม่จับปลาในฤดูวางไข่ ไม่ตัดต้นไม้ทำลายป่า ถ้าใครฝ่าฝืนถือว่ามีความผิด ปลุกฝังให้คนในสังคมรักชาติโดยไม่ให้แต่งงานกับชาวต่างชาติ รวมถึงจารีตประเพณีต่าง ๆ โดยผู้เขียนกฎหมายได้แทรกอุดมการณ์บางอย่างในเนื้อหาภายใต้ความกลัวหลงโทษจากการทำผิดกฎหมายทำให้ซึมซับอุดมการณ์เหล่านั้นโดยไม่รู้ตัว ตัวบทกฎหมายที่เรามองเพียงแค่ว่าเป็นตัวบทที่บังคับหรือควบคุมให้คนในสังคมเมืองภูเขียวให้ประพฤติอยู่ในกรอบระเบียบ จารีต ประเพณี แท้จริงแล้วยังมีอำนาจบางอย่างที่แฝงอยู่ในตัวบทเหล่านี้ โดยผู้เขียนกฎหมายใช้อำนาจเหล่านี้ผ่านภาษาในการครอบงำความคิดของคนในสังคมเพื่อให้คนในสังคมอยู่ในกรอบของสังคมที่ผู้เขียนกฎหมายตีกรอบไว้ว่า พฤติกรรมแบบไหนดี แบบไหนไม่ดี

เอกสารงานอ้างอิง

- จันทิมา อังคพนิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2540). *วรรณกรรมท้องถิ่น : อีสาน-ล้านช้าง*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชวนากร จันนาเวช. (2560). *กตมาขยโบราณ จากเอกสารโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- นิติลักษณ์ แก้วจันดี. (2561). *การประกอบสร้างกฎหมายโบราณอีสาน พ.ศ. 2322-2433*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บานเย็น ภัทรเกียรติเจริญ และคณะ. (2557). *การวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่เนื้อหาความรู้ในเอกสารโบราณของไทยที่ปริวรรตแล้ว*. *วารสารวิจัย มช (บศ.)*, 14(1), 36-54.
- โยชิกาวา โทชิฮารุ. (2541). *“กฎหมายโบราณของลาวกับอีสานของไทย”*. ญี่ปุ่น ไทย อูซาคเนย์. กรุงเทพฯ.
- ศิวัช ศรีโคงกุล และอำนาจ พรหมกัลป์. (2560). *ภาพสะท้อนหลักการอยู่ร่วมกันในกฎหมายโบราณอีสาน : กรณีศึกษากฎหมายโบราณสาเกตุนครและฉบับดาวดึงส์*. *วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ*.
- สมชาย นิลอาธิ. (2557). *หลักคำ : วรรณกรรมกฎหมายโบราณกับการจัดระเบียบสังคม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิทย์ ธีรศาสตร์. (2557). *ประวัติศาสตร์อีสาน พ.ศ. 2322-2488 เล่ม 1*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- โสภี อุ้นทะยา. (2551). *กฎหมายโบราณลาว : สังคมลาวปี ค.ศ. 1353-1695*. ดุษฎีนิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม.
- อรรถ นันทจักร. (2529). *รวมบทความทางวิชาการ อีสานคดีศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis : the critical study of language*. London : Longman.